

Els vint anys d'Unió Mallorquina

Unió Mallorquina, partit creat la tardor del 1982 per Jeroni Albertí, compleix vint anys, ara sota l'indiscutit lideratge de Maria Antònia Munar, que ha vist complits, si més no en bona part, els somnis insularistes que es va marcar fa quasi dues dècades. La importància que ha adquirit el Consell de Mallorca n'és una prova fefaent.

El dia 2 de desembre Unió Mallorquina (UM) va presentar els seus candidats electorals per a les properes eleccions del 25 de maig. Entre d'altres, Maria Antònia Munar per a la llista autonòmica, i Ferran Trujillo per a l'Ajuntament de Palma. Unes 1.500 persones acompanyaren la plana major d'UM en el que era el primer acte cap a les eleccions i, alhora, el darrer dels diversos celebrats per commemorar el vintè aniversari de la fundació. Però potser l'acte que més va complaure els dirigents nacionalistes va ser el del dia 9 de desembre, al Consell de Mallorca. Aquesta jornada, per primer cop en la història, es va celebrar a la seu del parlament insular un debat de política general. Era la culminació del desig de Munar i d'UM de convertir, com sempre diuen, el Consell en "el vertader govern de Mallorca".

Debat del Consell. "Quan tots els presents siguem padrins i padrines, sentirem orgull per aquest dia, perquè avui, amb l'Estatut d'Autonomia i la llei de consells, es fa una passa fonamental en el camí de recuperació de l'autogovern", va afirmar Munar durant el debat. Segons la presidenta d'UM, l'administració pròpia es va perdre amb l'eliminació del Gran i General Consell, l'òrgan de representació estamental medieval.

Per a UM, l'alegria per haver aconseguit aquest debat no és avaluable com una anècdota. Al contrari, és un fet substancial, una passa fonamental de l'estratègia que ha seguit la seva formació des del 1993 per aconseguir que el seu nacionalisme mallorquinista es reflectís en un progressiu enfortiment –polític, jurídic i pressupostari– del Consell de

Mallorca, la institució que tradueix la seva ideologia. Els nacionalistes, així, reclamen dur fins a les darreres conseqüències l'article 39 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears (1983), que permet els traspassos de moltíssimes competències. El sentit més profund d'aquesta opció estratègica l'explicà també Maria Antònia Munar en el seu discurs durant el debat del passat dia 9: "S'han acabat els temps que amb els vots de diputats d'altres illes se'ns imposaven lleis als mallorquins."

Mai com ara, en vint anys d'autonomia, s'havia produït un transvasament de competències tan intens entre l'administració autonòmica (el Govern) i la insular (els consells); evidentment, perquè aquest era un dels objectius d'UM. Des d'aquest punt de vista, doncs, la congratulació de Munar durant el debat és més que justificada. Sobretot tenint en compte que ho aconsegueix únicament amb tres diputats.

La clau. En el debat del Consell, tot i que tant el PSIB com el PSM i EU –Els Verds van aprofitar per marcar certes distàncies amb l'insularisme d'UM, cap partit s'oposà frontalment a Munar. Els portaveus d'aquests partits (PSIB i EU –Els Verds) que donen suport al Govern insular i que fins i tot en formen part (PSM) no van fer els seus discursos en clau essencialment crítica cap a la presidenta i a UM, sinó més aviat al contrari, tot i que, com ja s'ha dit, es notaren algunes diferències d'enfocament, sobretot en les intervencions de Maria Antònia Vadell (PSM) i de Marilena Tugores (EU –Els Verds), però menys intenses en la de la socialista Francina Armengol.

Foto de família del vuitè congrés d'Unió Mallorquina, celebrat l'any 2000. Amb només tres escons dels 33 del Consell i dels 59 del Parlament balear, el pes institucional d'aquesta formació és molt significatiu. Tot indica, a més, que tornaran a ser claus després dels comicis del 2003.

Tenint en compte que els partits formen part del Pacte de Progrés, és perfectament comprensible, perquè òbviament són aliats. Però s'ha d'entendre que UM només té tres dels disset diputats consellers de la majoria. És a dir, el gran èxit d'UM i de Munar (amb un paper cada cop més rellevant de Miquel Nadal, vicepresident del Consell i mà dreta de Munar en el timó d'UM) és que ha aconseguit omplir de contingut polític, jurídic, competencial i pressupostari el Consell de Mallorca, tot i tractar-se d'un partit minoritari, sense que els seus aliats mai, tradicionalment, haguessin defensat les tesis insularistes. Cal tenir en compte, tanmateix, que UM és al mateix temps el partit "frontissa", és a dir, el que pot desequilibrar cap a l'esquerra (com ara amb el Pacte) o la dreta (abans del 1993 amb el PP) aquest Consell insular.

Malgrat tot, l'aspecte més destacable del panorama polític mallorquí és que fins i tot el PP ha hagut d'acabar deixant "camp lliure" a UM i optar per fer-li una

oposició molt feble. De fet, és una determinació lògica si es té en compte que és l'única opció d'hipotètic pacte que els conservadors trobaran el 2003.

Aquest panorama polític, en el qual UM ha mostrat la seva enorme força desequilibrant del 1995 ençà, és el marc en què s'ha produït, com mai no havia passat a Balears i molt probablement tampoc a qualsevol lloc de l'estat, el procés de canvi institucional més impactant i intens causat per un partit que, com UM, només té tres escons dels 33 del Consell i dels 59 del Parlament balear.

El Consell. Quan l'any 1995 Maria Antònia Munar va aconseguir la presidència del Consell de Mallorca (amb el pacte UM-PSIB-PSM, amb suport extern d'EU) començà un procés gradual però constant per omplir de contingut el Consell. Tot i que els avenços no van ser substancials, en la primera legislatura (1995-99) el Consell sí que va aconseguir donar la imatge de ser un "contra-

poder" del Govern balear, aleshores en mans del PP. Per aconseguir-ho, a més del discurs polític, va fer les primeres passes, de tipus simbòlic i protocol·lari. Va institucionalitzar, per exemple, la diada de Mallorca, com a acte que escenificà el pes institucional del Consell. Alguns sectors van entendre aquesta celebració com un muntatge de pura imatge, més que de contingut, però ben aviat va passar a ser un símbol que, amb el Pacte de Progrés del 1999, es dotà de significat més efectiu. UM, aquesta legislatura, ha impulsat tots els objectius previstos, amb una rapidesa i contundència insòlites, per dotar de contingut real el Consell. Així, ha oficialitzat l'himne, s'han creat imatges en forma de gegants i gegantes dels reis de Mallorca que van adquirint simbologia com a mite referencial de l'autogovern medieval privatiu de Mallorca, s'ha dotat la diada d'una enorme escenificació institucional del poder del Consell... Per entendre el valor que dona Munar i UM a tot aquest desplegament

cal tenir present, per exemple, una imatge que reflecteix clarament la voluntat de preeminència que es vol donar al Consell: en la diada la presidenta sempre és a sobre d'un escenari, des d'on fa el discurs, i tota la resta d'autoritats —el president del Govern, conselleres, comandants militants, jerarquia eclesiàstica, representants de tot el món associatiu...— són a primera fila, literalment, a peus de Munar. Amb aquesta imatge queda clara la voluntat de preeminència del Consell. Mai un president de Consell havia tengut tanta rellevància protocol·lària.

Ara bé, en aquesta legislatura d'UM, no tot eren símbols i protocols. UM va aconseguir l'instrument que li ha permès començar a omplir de contingut polític i pressupostari el Consell que presideix: la llei de consells. Aquesta ha estat la peça fonamental per al partit de Munar, una llei que dota els consells d'un enorme poder, com mai no l'havien tengut. El Pacte, en contra del que tradicionalment havia defensat, aprovà al Parlament la llei de consells, decisió que va ser recorreguda pel PP al Tribunal Constitucional, el qual, finalment, n'aixecà la suspensió demanada pel Govern Aznar. D'aquesta manera es va poder posar en marxa tota la reestructuració del "veritable Govern de Mallorca", tal com li agrada dir a Munar. S'incorporaren consellers i directors insulars d'àrea, no electes, a través de nomenament directe, tal com es fa també en l'organigrama d'un executiu que neix del poder legislatiu; al juliol del 2001, doncs, el Consell va començar a rebre competències i a incrementar pressupost, i jurídicament ja era considerat —alhora que ens local-institució de l'autogovern autonòmic.

En aquest marc polític, doncs, el gran objectiu d'UM començava a fer-se realitat. En un any i mig, el Consell mallorquí s'ha reforçat d'una forma impressionant. En el procés de conversió de la dòcil institució insular en "el vertader Govern de Mallorca", però, encara calia fer una passa més. Formal, sí, però també política i institucional. Aquest va ser el debat que s'oficialitzà el passat dia 9 de desembre.

Tot aquest procés d'intens canvi del Consell és paral·lel —i consubstancial— a la pròpia història d'UM.

UM: 1982-2002. UM neix l'octubre de 1982 fundada per Jeroni Albertí, que havia estat el polític de la UCD més important a Balears. L'estiu del 1982 sortí d'aquest partit centrista i en pocs mesos aconseguí que un bon grapat de centristes l'acompanyassin en l'aventura de crear un partit "regionalista". Així naixia Unió Mallorquina. Les primeres eleccions autonòmiques (1983) sumà els seus escons als de l'AP de Gabriel Canellas, en lloc de pactar amb l'esquerra (PSOE i PSM). A partir d'aquest moment el "matrimoni" PP-UM funcionà amb més problemes que alegries. Les gelosies, desconfiances i traves contínues entre Canellas i Albertí es fan paleses ja en la primera legislatura. Són a punt del trencament el 1984 i 1987. Però aquest any, novament, pacten després de les segones eleccions balears. La feblesa d'UM és evident, els conservadors se n'adonen i aconseguen, amb una creixent pressió, que Albertí dimiteixi de la presidència d'UM (1988) i que el partit regionalista i centrista accepti una coalició preelectoral per a les següents eleccions (1991) que en la pràctica semblava deixar-lo fora joc. Però pren el poder un grup de gent jove, amb Maria Antònia Munar al capdavant. Serà nomenada per Canellas consellera de Cultura, i des del Govern impulsa un segell propi i un dis-

cur que implica el revifament d'UM. Canellas, progressivament més irritat, destitueix Munar el setembre del 1992. UM trenca amb el PP i són molts els militants que es passen als conservadors.

El reduït grup dirigent d'UM entra en converses amb el grup Unió Independent de Mallorca, que tenia un diputat, i amb els extraparlamentaris de Convergència Balear, en la qual hi havia Josep Melià i Pericàs, a més d'altres grupuscles. Tota aquella constel·lació de petits grups *re-funden* Unió Mallorquina el 1993. I allà, en aquell congrés, s'estableix el nacionalisme mallorquinista de caràcter liberal com a base ideològica, amb l'estratègia de dotar el Consell de Mallorca de totes les competències previstes per l'Estatut, i mai no traspasades fins aquell moment.

Sense fer-se mai explícit ni públic, els estratèges de la nova UM sabien que per aconseguir els seus objectius era imprescindible erosionar el PP. I el partit de Canellas també ho sabia. A pocs mesos de les eleccions del 1995 el PP, amb majoria absoluta, reforma l'apartat de la llei electoral que fixa el mínim percentatge per tenir representació. Del 3% al 5%. Era una jugada contra UM. Ningú ja no donava un cèntim per Munar. Tothom suposava que l'aventura del nou nacionalisme mallorquinista s'acabaria tot just començada. Però obté dos escons. Que, a més, són essencials per formar majoria al Consell de Mallorca, si bé no al Parlament, on el PP aconsegueix la majoria absoluta.

UM pacta aquell 1995, com ja s'ha dit, amb l'esquerra i neix el primer Pacte de Progrés en el Consell mallorquí. Al cap de quatre anys, els tres diputats d'UM són la clau no solament per formar la majoria a Mallorca, sinó a tot Balears i, per tant, el Govern autonòmic. És el moment d'UM. A canvi de donar el Govern a l'esquerra, es queda la presidència del Consell i les àrees que considera més importants, comença a fer realitat el seu somni que, en bona part, veié institucionalitzat el passat dia 9 en el debat del Consell comentat, coincidint amb la finalització dels actes del vintè aniversari de la fundació del partit.

Miquel Payeras